

วิถีพุทธวิถีไทย: องค์ความรู้ผ่านจิตรกรรมฝาผนัง*

THE BUDDHIST WAY FOR THAI LIVING: THE KNOWLEDGE DEPICTED FROM MORAL PAINTING

พระครูวินัยธรเอก ชินวโส, ประดิษฐ์ ประคองสาย

Phrakruwinaiathorn Ek Chinawangso, Pradisist Prakongasai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: eak_mcu1@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหา แนวทางแก้ไข องค์ความรู้ และเสนอแนวทางส่งเสริมองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร กับการสัมภาษณ์เชิงลึก กับพระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 25 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย ปัญหาการเสื่อมสภาพตามธรรมชาติ แนวทางการแก้ไขคือ การให้หน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญเข้ามารับผิดชอบในการดูแลรักษาเข้ามาดำเนินการและให้ความรู้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 2. องค์ความรู้เรื่องวิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด ด้านประวัติศาสตร์นั้น ศิลปินได้เขียนสอดแทรกวิถีชีวิตของสังคม เช่น การแต่งกายของกษัตริย์จนถึงชาวบ้าน สถาปัตยกรรมของปราสาทราชวังจนถึงบ้านเรือนชุมชนที่ปัจจุบันหาดูในความเป็นจริงไม่ได้ จึงถือเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาชีวิตของคนในอดีต ซึ่งเป็นการถ่ายทอดสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวมาถ่ายทอดในภาพที่เขียน 3. แนวทางส่งเสริมองค์ความรู้ ประกอบด้วย การให้การศึกษแก่ชุมชน โดยการลงพื้นที่เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน สร้างเครือข่าย โดยการสร้างเครือข่ายผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน

คำสำคัญ: วิถีพุทธวิถีไทย; องค์ความรู้; จิตรกรรมฝาผนัง

Abstract

The objectives of this research were to study the problems, conditions, solutions, body of knowledge, and to propose the way to promote the body of knowledge of the Thai Buddhist way of life through mural paintings of temples, conducted by the qualitative research, collected data from by documents, in-depth interviewing 25 key informants who were with administrative monks, community leaders and people involved. Data were analyzed with content descriptive analysis.

Findings were as follows: 1. Problems with mural paintings of temples in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province consisted of natural deterioration problems. The solution is Providing specialized and skilled agencies to take responsibility for the maintenance and provide knowledge to those involved. 2. Knowledge of the Thai Buddhist way of life through the mural paintings of the temples was found that, the historical side, the artists had painted to portray the way of life of society, such as the dress of the kings to the villagers. The architecture of the royal castle to the community houses that today cannot be seen in reality. Therefore, it is considered a source of information for studying the lives of people in the past which transferred the environment that was close to the reality to be conveyed in the written pictures. It consisted of educating the community by visiting the area to study the history, economy, society, culture, including the current situation network by building a network through the learning process, both inside and outside of the community.

Keywords: The Buddhist way the Thai way of life; Knowledge; Mural paintings

บทนำ

พระพุทธศาสนา เป็นแหล่งคำสอนสำคัญอย่างหนึ่งในสังคมประเทศไทย ที่มีส่วนกำหนดกรอบแนวคิดปัญญา ความเชื่อ ความรู้ วิถีชีวิตแบบชาวพุทธ ในการดำรงชีพด้วยความบริสุทธิ์ และเป็นแหล่งบันดาลใจในการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ร่วมถึงการสร้างสรรค์งานศิลปะ (วิไลรัตน์ ยังรอด และธวัชชัย องค์กรวุฒิเวทย์, 2559) ด้านพุทธศิลป์ที่เห็นอย่างเด่นชัดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน คือจิตรกรรมฝาผนังภายในวัดวาอารมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวัดราษฎร์ หรือวัดหลวง ซึ่งถือได้ว่าเป็นแหล่งข้อมูลที่ทรงคุณค่า ในการศึกษาองค์ความรู้และคติธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนา รวมถึงบริบทสังคมชุมชนต่างๆ จากภาพจิตรกรรมฝาผนัง ความมุ่งหมาย ในการสร้างงานจิตรกรรมนอกเหนือไปจากการประดับตกแต่งอาคารให้เกิดความสวยงามแล้วยังใช้เป็น

สื่อในการอธิบายเรื่องราวทางศาสนาแก่ศาสนิกชนทั่วไปด้วย การวาดภาพภายในอาคารทางศาสนา เช่น พระอุโบสถ มักเป็นประเพณีที่ไม่เปลี่ยนแปลงเช่นงานเพดานของอาคาร ซึ่งสมมติเป็นท้องฟ้า มักนำเอางานแกะสลักหรือวาดภาพสัญลักษณ์แทนดวงดาว หรือกลุ่มดาว พื้นที่ว่างบนผนังด้านยาวจากเพดานลงมาจนถึงขอบบนของหน้าต่างวาดเป็นภาพเทพชุมนุม หันหน้าไปทางพระประธาน หรือวาดภาพดอกไม้เป็นสัญลักษณ์ การอวยพรของเทวดาบนสวรรค์ พื้นที่ว่างระหว่างกรอบหน้าต่างวาดภาพ พุทธประวัติหรือเรื่องของทศชาติชาติก เพื่อสั่งสอนศาสนิกชนได้กรอบหน้าต่างมาจนถึงระดับพื้นซึ่งมีความชื้นสูง มักวาดภาพลวดลายเพื่อประดับตกแต่งด้านหลังพระประธานซึ่งมีพื้นที่ขนาดใหญ่วาดภาพไตรภูมิ อันเป็นลักษณะของจักรวาล ตามแนวทางพระพุทธศาสนาผนังด้านตรงหน้าของพระประธาน วาดภาพพุทธประวัติ ตอนมารวิชัยที่บ้านประตู่และหน้าต่างด้านใน วาดภาพเทวดาในทำนองให้เป็นทวารบาล ปกป้องอาคารดังกล่าว งานศิลปะของไทยเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและสถาบันกษัตริย์ มีลักษณะเป็นงานที่ทำกันเป็นประเพณีสืบทอดกันมา เป็นเวลาช้านานหลายร้อยปี หรือสามารถนับได้ว่าตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็งานจิตรกรรม ซึ่งนอกจากทำขึ้นเพื่อประดับตกแต่ง อาคาร วัด โบสถ์ พระอุโบสถ งานดังกล่าวยังเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนา เพื่อให้เป็นข้อคิดของศาสนิกชนที่เข้ามาประกอบศาสนกิจ เช่นจิตรกรรมฝาผนังเรื่อง พระอดีตพระพุทธเจ้า และพุทธประวัติของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน บนฝาผนังพระอุโบสถวัดชุมพลนิกายารามราชวรวิหาร และจิตรกรรมฝาผนังเรื่องยุทธหัตถีของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช บนฝาผนังพระอุโบสถ วัดสุวรรณดารารามราชวรวิหาร เป็นต้น

จิตรกรรมไทยแบบประเพณี (The Traditional Painting) เป็นศิลปะที่มีความประณีตสวยงามแสดงความรู้สึกรักชีวิตจิตใจ และความเป็นไทยที่มีความอ่อนโยนละมุนละไม เป็นการสร้างสรรค์ไปตามขนบธรรมเนียมนิยม โดยประเพณีและทัศนคติความเชื่อ ที่เป็นไทยสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต จนได้ลักษณะประจำชาติ มีลักษณะประจำชาติที่มีลักษณะและรูปแบบเป็นพิเศษนิยมเขียนบนฝาผนังภายในอาคาร ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาและอาคาร ที่เกี่ยวกับบุคคลชั้นสูง เช่น โบสถ์ วิหาร พระที่นั่ง วางบนพื้นภาพ บนกระดานและบนสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ โดยเขียนด้วยสีฝุ่นตามกรรมวิธี ของช่างเขียนไทยแต่โบราณ เนื้อหาที่เขียนมักเป็นเรื่องราว เกี่ยวกับอดีตพุทธประวัติทศชาติชาติก ไตรภูมิ วรรณคดีและชีวิตไทย พงศาวดารต่างๆ ส่วนใหญ่นิยมเขียนประดับผนังพระอุโบสถ วิหาร อันเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ลักษณะจิตรกรรมไทยแบบประเพณีเป็นศิลปะแบบอุดมคติผนวกเข้ากับเรื่องราวที่กลุ่มลึกลับมหัศจรรย์ งานทัศนศิลป์ของไทยมีบทบาทเฉพาะ ในการรับใช้ทางศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ ในลักษณะของงานประเพณี แต่ก็มีพัฒนาการ ที่เกิดจากการค้นคว้า ของผู้ผลิตงานนั้นๆ ขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน งานในลักษณะประเพณี เริ่มเปลี่ยนไปเมื่อมีการติดต่อกับตะวันตก หลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมในยุโรป วิทยาการต่างๆ ถูกถ่ายทอดเข้ามาอย่างสังคมไทยอย่างต่อเนื่องและมีปริมาณมาก ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแนวคิดจากการรับใช้ศาสนา และสถาบันกษัตริย์ เป็น

การรับใช้สังคม และกลุ่มชน การออกแบบอาคารสาธารณะอาคารทางราชการ บ้าน สวน อนุสาวรีย์ นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นก่อนหน้านั้น ในปัจจุบันแม้ทัศนศิลป์จะ แดกแยกออกไปหลายแขนงในที่นี่จะกล่าวถึงเฉพาะงานจิตรกรรม (ฐิรชญา มณีเนตร, 2553)

จากความเป็นมาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมองภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นเครื่องมือสื่อสารองค์ ความรู้ ถ่ายทอดจินตนาการ และแสดงออกซึ่งศิลปะอันประณีตงดงาม หรือองค์ความรู้ผ่าน จิตรกรรมฝาผนังแต่ละเรื่องทำให้ผู้ชมมองเห็นภาพอดีต พุทธประวัติ ชาดก ประวัติศาสตร์ พงศาวดารต่างๆ รวมถึงวิถีชีวิตวิถีไทย บริบทสังคม วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจ ของยุค สมัยที่จิตรกรผู้สร้างสรรค์งานได้แสดงผลงานและได้สะท้อนผ่านมุมมองของตนออกมาผ่านภาพ จิตรกรรมฝาผนัง รวมทั้งทำให้ผู้ชมภาพจิตรกรรมนั้นเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้คนที่มีต่อ สภาพการณ์เหล่านั้นด้วย ดังนั้นภาพจิตรกรรมฝาผนัง จึงมีความสำคัญต่อมนุษย์ในการถ่ายทอด องค์ความรู้แทบทุกด้าน อาจกล่าวได้ว่าสังคมมนุษย์ที่เจริญมีอารยธรรม และเทคโนโลยีใน ปัจจุบันนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตรกรรมทั้งสิ้น จิตรกรรมต่าง ๆ จึงมีบทบาทความสำคัญและ อิทธิพลต่อสังคมไทยในปัจจุบันอย่างยิ่ง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับวิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรม ฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้เรื่องวิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อเสนอแนวทางส่งเสริมองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัย เชิงเอกสาร (Documentary Analysis) กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของ การศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญ และมีความครอบคลุมในเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการศึกษา อย่างครบถ้วน พร้อมกันนั้น ในการวิจัยเชิงคุณภาพจะทำให้ทราบถึงข้อมูลเชิงลึกที่มีรายละเอียด ชัดเจน ที่มีรายละเอียดชัดเจน สามารถนำมาวิเคราะห์ได้ จากนั้นนำมาสังเคราะห์เป็นรูปแบบ เบื้องต้น และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อพัฒนารูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยในเชิงลึกที่มุ่งเน้นการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับพระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อให้เห็นแนวทางการส่งเสริมองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

2.1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ พระสังฆาธิการ ข้าราชการ ประชาชนชาวบ้านในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 25 รูป/คน

2.2 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้เฉพาะด้าน ข้าราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 รูป/คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Observations Participant) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์พระสงฆ์ และเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน ประชาชน เพื่อให้สามารถมองเห็นถึงองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังวัด และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับพระสังฆาธิการ ผู้บริหารส่วนงานของจังหวัด นักวิชาการ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังวัด รวมถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อยืนยันแนวทางการส่งเสริมองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ผู้วิจัยนำเสนอ

การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะ เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการส่งเสริมองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วจึงสังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดและทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการส่งเสริมองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญในวิถีพุทธวิถีไทย: องค์ความรู้ผ่านจิตรกรรมฝาผนังของวัด ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. **สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา** พบว่า ปัญหาการเสื่อมสภาพตามธรรมชาติ แม้ว่าจะมีอายุได้นับร้อยปี แต่ด้วยกาลเวลาและสภาพแวดล้อม รวมถึงภัยธรรมชาติที่มีเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง มักส่งผลกระทบต่อความมั่นคงถาวรของภาพจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ ทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังมีการชำรุดเสียหายบ้างบางส่วน อีกทั้งคนในชุมชนให้ความสำคัญกับภาพจิตรกรรมฝาผนังน้อยมาก ด้วยเหตุผลและเหตุปัจจัยที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังอยู่ภายในวัด และวัดเป็นผู้ดูแล จึงทำให้คนในชุมชนมองข้ามความสำคัญที่จะช่วยกันอนุรักษ์และรักษาอย่างจริงจัง และประเด็นต่อมาคือการที่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสักการะขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด รวมถึงการเข้าชมในสถานที่ที่มีจิตรกรรมฝาผนัง มักมองข้ามข้อห้ามเกี่ยวกับการรักษาภาพจิตรกรรมฝาผนังด้วยการกระทำอันรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การสัมผัสภาพจิตรกรรมฝาผนังโดยตรง ซึ่งอาจทำให้เกิดการชำรุดเสียหายได้ หรือการจูดรูปเขียนเข้ามาในสถานที่ที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง ทำให้วันรูปคนเขียนส่งผลกระทบต่อภาพจิตรกรรมฝาผนัง ประกอบกับป้ายคำเตือนเกี่ยวกับการเข้าชมภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในวัด อยู่ในจุดที่ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจน ทำให้ประชาชนผู้ที่เข้ามาชมภาพจิตรกรรมฝาผนังมองไม่เห็น หรืออยู่ในจุดที่อับสายตา ทำให้ละเลยความระมัดระวังและข้อปฏิบัติในการเข้าชม และมักทำให้เกิดความเสียหายโดยไม่ได้ตั้งใจ และภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่มีความเก่าแก่ แม้จะมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลและซ่อมแซมส่วนที่ชำรุดเสียหาย แต่ก็จะมีเข้ามาในกรณีที่เกิดการชำรุดเสียหาย ไม่ได้เข้ามาสอดส่องดูแลโดยตลอด พระภิกษุสงฆ์สามเณรหรืออุบาสกอุบาสิกา ที่อยู่ดูแลประจำภายในวัดไม่มีความรู้เพียงพอในการดูแลรักษาภาพจิตรกรรมฝาผนังอย่างถูกต้อง อาจปลั้งผลเอปถอยปละละเลยจากการดูแลหรือทำความสะอาดภายในสถานที่ ทำให้ภาพจิตรกรรมฝาผนังชำรุดได้ ส่งผลไปถึงการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนในการอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดจากหน่วยงานภาครัฐมีน้อย ส่วนใหญ่ทางวัดจะเป็นผู้จัดหางบประมาณเพื่อนำมาบูรณะซ่อมแซมในส่วนที่ไม่เพียงพอ เพื่อให้เพียงพอต่อการบูรณะซ่อมแซมให้แล้วเสร็จ

แนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย การให้หน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญ เช่น กรมศิลปากร เป็นต้น เข้ามารับผิดชอบในการดูแลรักษาเข้ามาดำเนินการและให้ความรู้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อทำการอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางศิลปกรรม และคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และควรให้การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์คุณค่าของจิตรกรรมฝาผนังของวัด รวมถึงเผยแพร่รายละเอียดของภาพจิตรกรรมฝาผนังให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับมีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง รวมถึงประชาชนทั่วไปและ/หรือนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมให้เห็น

คุณค่าของภาพจิตรกรรมฝาผนัง และส่งเสริมให้ช่วยกันอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังให้คงอยู่อย่างยาวนานต่อไป โดยการไม่ทำลายให้เกิดความเสียหายโดยไม่เจตนาเพียงเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ดังนั้น จึงควรจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์และเอกสารแจกฟรีในการประชาสัมพันธ์ในการอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และความสำคัญของภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ทรงคุณค่าเหล่านี้ในด้านต่าง ๆ ให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รับทราบและเกิดความห่วงหาที่ จะรักษาไว้ให้คงอยู่เป็นสมบัติของพระศาสนา และเป็นสมบัติของชาติไทยสืบต่อไปตราบนานเท่านาน ไม่เพียงแต่เท่านั้น ยังควรจัดให้มีองค์กรหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลและอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีความเก่าแก่อย่างจริงจัง โดยไม่ได้มองข้ามเพียงเพราะว่ามีเจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้ดูแลวัดอยู่แล้ว รวมไปถึงการจัดให้มีวิทยากรหรือผู้มีความรู้จากองค์กรหรือหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญและชำนาญการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และดูแลภาพจิตรกรรมฝาผนังเข้ามาให้ความรู้แก่บุคลากรของวัดต่างๆ ทั้งที่เป็นพระภิกษุ สามเณร และคฤหัสถ์ ที่พำนักอยู่ในวัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังอยู่ ให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาอย่างถูกต้องถูกวิธี รวมทั้งสร้างเครือข่ายในการทำความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐและวัดแต่ละวัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเก่าแก่ ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และรับฟังปัญหา เพื่อหาแนวทางในการดูแลร่วมกัน และสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้ คัดสรรบุคลากรหรือจิตอาสาที่ได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับภาพจิตรกรรมฝาผนังประจำอยู่ในสถานที่ที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนัง เพื่ออธิบายประวัติความเป็นมา ความหมายของภาพจิตรกรรมฝาผนัง และการอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ให้ผู้เข้าชมหรือนักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลที่ถูกต้อง และยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกรักในสมบัติอันทรงคุณค่าทางพระพุทธศาสนาและของชาติไทยอีกด้วย

2. องค์ความรู้เรื่องวิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

องค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์

ด้วยเหตุที่ภาพจิตรกรรมฝาผนังมีอายุอยู่ได้นับร้อยปีขึ้นไป ศิลปินไม่ได้เขียนเพียงเรื่องเล่าทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเขียนสอดแทรกวิถีชีวิตของสังคม เช่น การแต่งกายของกษัตริย์จนถึง ชาวบ้าน สถาปัตยกรรมของปราสาทราชวังจนถึงบ้านเรือนชุมชนที่ปัจจุบันหาดูในความเป็นจริงไม่ได้แล้ว จึงถือเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาชีวิตของคนในอดีต ซึ่งเป็นการถ่ายทอดด้วยวิธีสังเคราะห์ ที่ศิลปินได้นำสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวมาถ่ายทอดในภาพที่เขียน เช่น วิถีชีวิตประจำวัน ที่ทำให้เห็นรูปแบบสังคมในอดีต และการถ่ายทอดลักษณะท้องถื่น (Nationalism) คือ ลักษณะวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่อยู่รอบตัวศิลปิน จะถูกบันทึกลงบนจิตรกรรมฝาผนัง เช่น การเขียนภาพการแต่งกายและรูปร่างหน้าตา ซึ่งยังเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเจริญของชาติ เป็นหลักฐานบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงความเจริญในการสืบทอดวิถีชีวิต เป็นการจดบันทึกความรู้สึกและปัญญาของมนุษย์ จึงถือเป็นทรัพยากรของชาติที่

มีประโยชน์ในการนำไปศึกษาหาความรู้ และควรทำการอนุรักษ์ดูแลรักษาอย่างจริงจังเพื่อให้อยู่คู่ชาติไทยต่อไป นอกจากนี้ ภาพจิตรกรรมฝาผนังจะบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตและประเพณีของคนในอดีตแล้ว ศิลปินยังได้สอดแทรกแนวคิดและทัศนคติของศิลปินเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ลงบนภาพจิตรกรรมฝาผนังให้เห็นร่องรอยแนวความคิดของคนในอดีตที่มีความเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ว่ามีคุณค่าควรให้ระลึกถึงและส่งต่อผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังสู่คนรุ่นหลังให้ได้ชื่นชม และตระหนักในความเป็นไทยที่ส่งต่อมาจนถึงทุกวันนี้

องค์ความรู้ทางด้านศิลปกรรม

ภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นศิลปะที่สื่อความงามและความรู้สึกไปให้ผู้ชมได้ง่าย โดยเบื้องต้นเป็นคุณค่าทางจิตใจ ในการชมความงามของเส้น สี แสงเงา และองค์ประกอบของภาพ ซึ่งช่วยผ่อนคลายอารมณ์ ให้คติธรรม แนวคิดในการดำรงชีวิตและรักษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์จากจิตรกรรมฝาผนัง และยังสะท้อนถึงลักษณะความงามและเอกลักษณ์เฉพาะของไทย เช่น ภาพบุคคลจะไม่มีการมัดกล้ามเนื้อ และแสงเงา การใช้สีสันจะไม่อ้างอิงข้อเท็จจริงตามที่เห็น แต่ใช้สีแดงระบาย ท้องฟ้า เป็นต้น และภาพชนชั้นสูงจะมีกิริยาอาการในรูปแบบที่คล้ายท่าทางแบบนาฏลักษณ์ ซึ่งจิตรกรรมฝาผนังชั้นครูเหล่านี้เป็นแบบฉบับในการนำมาสร้างสรรค์และพัฒนางานต่อจนถึงปัจจุบัน ถ้าไม่มีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังไว้ ศิลปินก็ไม่มีโอกาสที่จะแสดงความคิดของตนเองออกมา เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกทางอารมณ์ของศิลปิน ในภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นก็จะมีบุคคลระดับต่างๆ กัน ซึ่งบางภาพอาจแสดงให้เห็นถึงความโรแมนติก ถ่ายทอดความรู้สึกภายในที่ใสซื่อ ความต้องการผ่อนคลายในการแสดงออกจากภาพหลักทำให้ผลงานที่ออกมาผสมกลมกลืนกันอย่างมีเอกภาพที่สมบูรณ์ ส่งผลทำให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงอารมณ์ของความงดงาม เนื่องจากภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทยมีเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัว เช่น ภาพเขียนพระพุทธเจ้า เป็นพุทธศิลป์ที่มีความงามเป็นเลิศ เพราะมีความสมบูรณ์ทั้งด้านการสร้างสรรค์ ลีลาที่อ่อนช้อย ลื่นไหล รวมทั้งอารมณ์ที่นุ่มนวล เยือกเย็น ก่อให้เกิดความศรัทธาและความสุนทรีย์ เกิดความสงบทางจิตใจ

องค์ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา

การเขียนเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนาของคนโบราณดูคล้ายกับคนยุคปัจจุบัน แต่โดยความเป็นจริง ยังให้ความสำคัญกับอดีตพระพุทธเจ้า ชาดก ซึ่งล้วนสะท้อนถึงการบำเพ็ญบารมี เพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต และเขียนไตรภูมิเพื่อสอนให้คนมองจักรวาลตามกรอบแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่า สรรพสิ่งมีความยิ่งใหญ่ และงดงาม แต่สุดท้ายก็ไม่มีอะไรแน่นอน ทุกสิ่งเป็นไปตามวิกฎสงสาร สิ่งที่มีมนุษย์จะเหลืออยู่คือความดีที่ได้ทำไว้ ดังนั้น ภาพจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าว จึงแฝงไว้ด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการยกระดับจิตใจให้กับผู้ชม เมื่อได้ชื่นชมความงามของศิลปะคนเราก็จะมีจิตใจแช่มชื่นและละเอียดอ่อน งานศิลปะให้ทั้งความงาม ความรู้สึกถึงความดีงาม และจริยธรรมอย่างลึกซึ้ง เป็นการจรรโลงจิตใจให้ผ่อนคลายจากความเคร่งเครียด และพัฒนา

สุขภาพจิตให้ดีขึ้น อีกทั้งเป็นสื่อประกอบคำสอนในพระพุทธศาสนา เมื่อชาวพุทธได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้วหันมาพิจารณาจิตรกรรมฝาผนังจะเกิดความซาบซึ้ง อันเป็นการน้อมนำให้ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นบุญกุศล เพราะจิตรกรรมฝาผนังได้ชื่อว่าเป็นจิตรภาษา คือ ภาพจิตรกรรมเป็นภาษาที่คนทั้งหลายสามารถเข้าใจและรู้เรื่องโดยไม่ต้องศึกษาหรือมีประสบการณ์มาก่อน แต่เพราะศิลปินเขียนด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยมีจุดหมายอยู่ที่ผลบุญกุศลเป็นสำคัญ ดังนั้นผลงานที่เป็นผลสำเร็จออกมาจึงเป็นการบรรยายบันทึกความจริงโดยไร้สิ่งอื่นใดเคลือบแฝง แสดงว่าหลักฐานจากจิตรกรรมฝาผนังเป็นความจริงที่เชื่อถือได้ ดังนั้น ภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดจึงเป็นเครื่องล่อเมลาจิตใจ เรื่องทางพระพุทธศาสนาเป็นคติธรรมช่วยเตือนใจคนให้ปฏิบัติตามสิ่งที่เหมาะสม มุ่งสอนสัจธรรมเป็นสำคัญ คติธรรมชาดกสะท้อนให้เห็นเรื่องหลักของกรรมช่วยเตือนสติคนในเรื่องดีชั่ว เรื่องสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิด ซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนานั้นเอง

3. แนวทางส่งเสริมองค์ความรู้วิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย

1) ให้การศึกษาแก่ชุมชน โดยการลงพื้นที่เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมถึงสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยมีนักวิชาการ เจ้าอาวาสวัด ผู้นำ ชุมชน และชาวบ้านในท้องถิ่น เข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการทำงาน และพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับชุมชน เพื่อเก็บข้อมูลให้ได้มากที่สุดแล้วนำมาวิเคราะห์ในการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนต่อไป

2) จัดกระบวนการจัดตั้งกลุ่ม เมื่อทราบถึงปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนแล้ว จึงมีจัดตั้งกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มกิจกรรมที่ชุมชนให้ความสนใจ โดยกลุ่มต่างๆ เหล่านั้น จะต้องมีการมีเป้าหมายหลักอยู่ภายใต้การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นจากทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่นั้นคือภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด

3) สร้างเครือข่าย โดยการสร้างเครือข่ายผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกชุมชน โดยการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน มีการเชิญปราชญ์ชาวบ้านหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในแต่ละกลุ่มกิจกรรมมาเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ และให้ผู้เฒ่าผู้แก่มาบอกเล่าตำนานประวัติศาสตร์ของชุมชนให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้จากวิทยากรภายนอกหรือการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เป็นการขยายเครือข่ายระหว่างกลุ่มคน ชุมชน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกหนึ่ง ทำให้ภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้รับการสืบทอดไม่สูญหายไปตามกาลเวลา

4) สร้างและค้นหาค้นหาองค์ความรู้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัด เพื่อจัดทำ 174 แผนส่งเสริมความรู้จากภาพจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งวัด ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ร่วมกันคัดเลือกบุคลากรเพื่อรวบรวมองค์ความรู้ซึ่งมีอยู่ในภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดจากแหล่งต่างๆ มารวมไว้แล้วจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสม และตรงกับความต้องการที่จะนำสื่อสารแก่บุคคล

ทั่วไปในระดับต่างๆ ให้สามารถนำไปศึกษาได้ ในรูปแบบของโบชัวร์ หนังสือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ วีดิทัศน์ เป็นต้น

5) ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและมีความพร้อมการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยการจัดสรรงบประมาณและสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนในการอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในชุมชน พร้อมทั้งให้ความรู้ในด้านการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ความรู้เรื่องวิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านประวัติศาสตร์ นั้น ศิลปินไม่ได้เขียนเพียงเรื่องเล่าทางพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเขียนสอดแทรกวิถีชีวิตของสังคม เช่น การแต่งกายของกษัตริย์จนถึง ชาวบ้าน สถาปัตยกรรมของปราสาทราชวังจนถึงบ้านเรือนชุมชนที่ปัจจุบันหาดูในความเป็นจริงไม่ได้แล้ว จึงถือเป็นแหล่งข้อมูลในการศึกษาชีวิตของคนในอดีต ซึ่งเป็นการถ่ายทอดด้วยวิธีสังเคราะห์ ที่ศิลปินได้นำสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ตัวมาถ่ายทอดในภาพที่เขียน เช่น วิถีชีวิตประจำวันที่ทำให้เห็นรูปแบบสังคมในอดีต และการถ่ายทอดลักษณะท้องถิ่น คือ ลักษณะวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนที่อยู่รอบตัวศิลปิน ซึ่งยังเป็นเครื่องหมายแสดงความเจริญของชาติ เป็นหลักฐานบันทึกเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงความเจริญในการสืบทอดวิถีชีวิต เป็นการจดบันทึกความรู้สึกรักและปัญญาของมนุษย์ จึงถือเป็นทรัพยากรของชาติที่มีประโยชน์ในการนำไปศึกษาหาความรู้ และควรทำการอนุรักษ์ดูแลรักษาอย่างจริงจังเพื่อให้อยู่คู่ชาติไทยต่อไป ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนต์ผกา วงษา (2543) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังต่างยุคสมัย” ผลการวิจัยพบว่า จิตรกรรมฝาผนังมีความสำคัญต่อวัฒนธรรมในด้านศิลปะและประวัติศาสตร์ของชาติ ในอดีตวัดเป็นเสมือนโรงเรียน คำสอนของพระพุทธเจ้า คือบทเรียนได้แก่ พระพุทธประวัติ อุตตพุทธ นิทาน ชาดก ไตรภูมิ และจักรวาล เป็นต้น มีการบันทึกไว้บนผนังพระอุโบสถ นับเป็นการสื่อการสอนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดที่เคยปรากฏและปรากฏอยู่ในงานสถาปัตยกรรม การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังต่างยุคสมัยนี้ มีได้เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น แต่หมายรวมถึงการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ที่ขึ้นชอบงานจิตรกรรมฝาผนัง และศิลปะสถาปัตยกรรมตระหนักถึงความมีคุณค่าในฐานะที่เป็นสมบัติของชาติ การแสดงความเป็นเอกลักษณ์ไทยและทำอย่างไรที่จะให้ชาวไทยทุกคนมีส่วนในการดูแลอนุรักษ์มรดกเหล่านี้

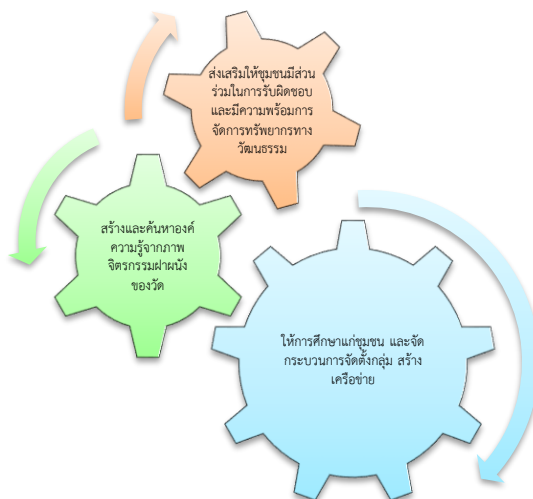
2. องค์ความรู้เรื่องวิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านศิลปกรรม นั้น เป็นศิลปะที่สื่อความงามและความรู้สึกไปให้ผู้ชมได้ง่าย ในการชมความงามของเส้น สี แสง เงา และองค์ประกอบของภาพซึ่งช่วยผ่อนคลายอารมณ์ ให้คติธรรม แนวคิดในการดำรงชีวิตและรักษา ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์จากจิตรกรรมฝาผนัง และยังสะท้อนถึงลักษณะความงามและเอกลักษณ์เฉพาะ

ของไทย เช่น ภาพบุคคลจะไม่มีการเน้น และแสงเงา การใช้สีจะไม่อ้างอิงข้อเท็จจริงตามทีเห็น แต่ใช้สีแต่งระบาย ท้องฟ้า เป็นต้น และภาพชนชั้นสูงจะมีกิริยาอาการในรูปแบบที่คล้ายท่าทางแบบนาฏลักษณะ ซึ่งจิตรกรรมฝาผนังชั้นครูเหล่านี้เป็นแบบฉบับในการนำมาสร้างสรรค์และพัฒนางานต่อจนถึงปัจจุบัน ถ้าไม่มีการเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังไว้ ศิลปินก็ไม่มีโอกาสที่จะแสดงความคิดของตัวเองออกมา เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกทางอารมณ์ของศิลปิน ในภาพจิตรกรรมฝาผนังนั้นก็จะมีบุคคลระดับต่างๆ กัน ซึ่งบางภาพอาจแสดงให้เห็นถึงความโรแมนติคถ่ายทอดความรู้สึกภายในที่ใสซื่อ ความต้องการผ่อนคลายในการแสดงออกจากภาพหลักทำให้ผลงานที่ออกมาผสมกลมกลืนกันอย่างมีเอกภาพที่สมบูรณ์ ส่งผลทำให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงอารมณ์ของความงดงาม เนื่องจากภาพจิตรกรรมฝาผนังของไทยมีเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัว เช่น ภาพเขียนพระพุทธเจ้า เป็นพุทธศิลป์ที่มีความงามเป็นเลิศ เพราะมีความสมบูรณ์ทั้งด้านการสร้างสรรค์ลีลาที่อ่อนช้อย ลื่นไหล รวมทั้งอารมณ์ที่นุ่มนวล เยือกเย็น ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับ เสรมณี วรนิมมานนท์ (2546) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัดอัมพวันเจติยารามวรวิหาร” ผลการวิจัยพบว่า ภาพจิตรกรรมฝาผนังพระอุโบสถวัดอัมพวันเจติยารามวรวิหาร นับว่าเป็นสิ่งที่แสดงออก ถึงภูมิปัญญาของจิตรกรชาวไทยยุคใหม่ ที่ถ่ายทอดตามแบบอย่างครูยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้อย่างละม้ายคล้ายคลึงในเชิงรูปแบบและกรรมวิธีการเขียนแบบ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัมฤทธิ์ สุภามา (2551) ได้วิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ชัย ตำบลนาพิง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย” ผลการวิจัยพบว่า วิหารวัดโพธิ์ชัยเป็นอาคารสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานรูปแบบจากสถาปัตยกรรมอาณาจักรล้านนาผสมอาณาจักรล้านช้าง เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด เล็ก มีสภาพชำรุดทรุดโทรม การนำเสนอรูปภาพที่เรียบง่าย รวมเรื่องหลายเรื่องหลายตอนไว้ในช่องเดียวกัน ทำให้เกิดความเข้าใจได้ง่าย สีที่ใช้ สีแดง สีเหลือง สีขาว สีดำ สีส้ม และสีคราม

3. องค์ความรู้เรื่องวิถีพุทธวิถีไทยผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังของวัดในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านพระพุทธศาสนานั้น พบว่าเป็นการเขียนเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาแทบทั้งสิ้น ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนาของคนโบราณคู่คล้ายกับคนยุคปัจจุบัน แต่โดยความเป็นจริง ยังให้ความสำคัญกับอดีตพระพุทธเจ้า ชาดก ซึ่งล้วนสะท้อนถึงการบำเพ็ญบารมี เพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต และเขียนไตรภูมิเพื่อสอนให้คนมองจักรวาลตามกรอบแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่า สรรพสิ่งมีความยิ่งใหญ่ และงดงาม แต่สุดท้ายก็ไม่มีอะไรแน่นอน ทุกสิ่งเป็นไปตามวิถีสงสาร สิ่งที่มีมนุษย์จะเหลืออยู่คือความดีที่ได้ทำไว้ ดังนั้น ภาพจิตรกรรมฝาผนังดังกล่าว จึงแฝงไว้ด้วยหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นการยกระดับจิตใจให้กับผู้ชม เมื่อได้ชื่นชมความงามของศิลปะ คนเราก็จะมีจิตใจเข้มแข็งและละเอียดอ่อน งานศิลปะให้ทั้งความงาม ความรู้สึกถึงความดีงาม และจริยธรรมอย่างลึกซึ้ง เป็นการจรรโลงจิตใจให้ผ่อนคลายจากความเคร่งเครียด และพัฒนาสุขภาพจิตให้ดีขึ้น อีกทั้งเป็นสื่อประกอบคำสอนในพระพุทธศาสนา เมื่อชาวพุทธได้ฟังพระธรรมเทศนาแล้วหันมาพิจารณา

จิตรกรรมฝาผนังจะเกิดความซาบซึ้ง อันเป็นการน้อมนำให้ประพจน์แต่สิ่งที่เป็นบุญกุศล เพราะจิตรกรรมฝาผนังได้ชื่อว่าเป็นจิตรภาษา คือ ภาพจิตรกรรมเป็นภาษาที่คนทั้งหลายสามารถเข้าใจและรู้เรื่องโดยไม่ต้องศึกษาหรือมีประสบการณ์มาก่อน แต่เพราะศิลปินเขียนด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทองแดง พุทธเกตุ (2550) ได้วิจัยเรื่อง “หลักธรรมและความเชื่อที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังพุทธสถานของวัดในจังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า พุทธสถานของวัดในจังหวัดอุบลราชธานี 315 แห่ง ที่สะท้อนผล เกี่ยวกับ หลักธรรมและความเชื่อที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังพุทธสถานของวัดในจังหวัดอุบลราชธานี พบมากที่สุด คือ เรื่องพระเวสสันดร อาจเกิดจากความเชื่อว่า บาปบุญมีจริง มีการให้ทาน ความเชื่อว่า ประเพณี ขนบธรรมเนียมแบบแผน ระเบียบแบบอย่างความประพฤติตามธรรมเนียมประเพณี จึงทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ กฎหมาย มีลักษณะผิติดเพี้ยนไปจากต้นตำรับเดิม แต่ยังคงมีเค้าโครงของเดิมไว้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์และชุมชน ร่วมกับกรมศิลปากรร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง
2. องค์การบริหารส่วนจังหวัด ร่วมกับการท่องเที่ยวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเห็นคุณค่าของภาพจิตรกรรมฝาผนัง และรักษาเอกลักษณ์ศิลปะประจำชาติไทย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานบริหารส่วนท้องถิ่นและชุมชนต้องออกแบบกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวและคนในชุมชนได้สัมผัสถึงความงดงามและความทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และพระพุทธศาสนา พร้อมทั้งปลูกฝังความรักในมรดกทางวัฒนธรรมของไทย

2. ผู้นำชุมชนต้องสร้างแรงจูงใจให้คนในชุมชน สร้างอุปนิสัยในความรักและหวงแหนศิลปะของชาติ สร้างความเข้าใจในชุมชนให้เห็นถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมที่สืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องนวัตกรรมการส่งเสริมองค์ความรู้ผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนังจากอดีตสู่ปัจจุบัน

2. ควรศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากภาพจิตรกรรมฝาผนังสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ฐิรัชญา มณีเนตร. (2553). *ไทยศึกษาเพื่อการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮาส์.
- ทองแดง พุทธเกตุ. (2550). *หลักธรรมและความเชื่อที่ปรากฏบนจิตรกรรมฝาผนังพุทธสถานของวัดในจังหวัดอุบลราชธานี* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นิลุบล น้อยวงษ์. (2556) *ศึกษาความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในจิตรกรรมฝาผนังของวัดสระบัวแก้ว บ้านวังคูณ ตำบลหนองเม็ก อำเภอนองสองห้องจังหวัดขอนแก่น*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนต์ผกา วงษา. (2543). *การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังต่างยุคสมัย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- วีไลรัตน์ ยังรอด และธวัชชัย องค์กรวิทย์. (2559). *ถอดรหัสภาพผนังพระจอมเกล้า-ชรัวินโข่ง*. นนทบุรี: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สัมฤทธิ์ สุภามา. (2551) *การอนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดโพธิ์ชัย ตำบลนาพึง อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย* (รายงานการวิจัย). เลย: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย.
- เสรภูมิ วรนิมมานนท์. (2546). *การศึกษาจิตรกรรมฝาผนังวัดอัมพวันเจติยารามวรวิหาร* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.